

Ameriške čete prebile tretjo nemško bojno črto v Italiji

Zavezniki obkrožili čez sto vasi in naselbin. Britske in kanadske enote osme armade prodirajo po dolini ob reki Liri proti Aquinu. Ameriški letalci izvršili nove napade na Berlin in Brunswick, Plešto v Rumuniji, Belgrad in Niš v Jugoslaviji.—Rusi naskakujejo nemške pozicije na ozemlju pri Vitebsku.—General MacArthur naznanil okupacijo japonske letalske baze

Neapel, Italija, 22. maja.—Oklopne kolone pete ameriške armade so prodrele osem milj daleč, prebile tretjo nemško bojno črto v zapadni Italiji in zasedle Fondi, strateško točko, se glasi uradni komunik.

Fondi leži 58 milj južno od osrčja Rima. Drugi oddelki ameriške armade prodirajo po obrežju v smeri Terracine, ki je tarča bombardiranja iz zraka. Bombe, ki jih mečejo zavezniška bojna letala, so porušile več objektov in zanele ogromne požare.

Desno krilo nemške armade je bilo izolirano po ameriški okupaciji Fondija. Del sovražne armade se je umaknil v sektor pontskega močvirja.

Francoske čete so blokirale cesto Pontecorvo-Pico in presekale Hitlerjevo trdnjavo linijo v dveh krajih.

London, 22. maja.—Čez šest tisoč britskih in ameriških letal je metlo bombe na ozemlje ob Atlantu i steni ob Bretaniji do Belgije. Tarča bombardiranja iz zraka so bila železniška križišča, letališča in tovarne.

Poročilo pravi, da so Angleži in Američani vrgli čez 8000 razstrelilnih in zažigalnih bomb v teku bombardiranja. Odpor s strani sovražnika je bil neznan. Američani so izgubili 20 bojnih letal, Angleži pa sedem.

Neapel, Italija, 20. maja.—Pod težkimi udarci zaveznikov, ki so raztrgali Gustavovo linijo in obkrožili čez sto vasi in naselbin v centralni Italiji, se nemške čete umikajo v neredu skozi Hitlerjevo trdnjavo črto, pravi poročilo. Zavezniki so ujeli veliko število sovražnikov in zaplenili ogromne količine orožja, streliva in drugega bojnega materiala.

Ameriške oklopne kolone in francoske čete so prebile Hitlerjevo linijo pri Santo Olivi ob reki Liri, deset milj južno od Cassina. To je prvo razkritje o spojitvi ameriške in francoske oborožene sile.

Američani so zasedli Gaeto, mornarično bazo, in so zdaj za petami bežečim ostankom nemške garnizije, ki so skušali razdejati to bazo pred umikom, kar pa se jim ni posrečilo. Prve ameriške čete stoje pred Itri-jem, važnim cestnim križiščem, štiri milje severozapadno od Formidira, ki je tarča topiškega bombardiranja. Gora Faggeta, osem milj severno od Itria, je v ameriških rokah.

Britske in kanadske enote osme armade se vale naprej po dolini ob reki Liri proti Aquinu, trdnjavi Hitlerjeve linije. Sveže čete so bile vržene v akcijo proti sovražniku na tej fronti.

Poljske čete, ki so zasedle go-ro Cassino, so začele prodirati proti Piedmontu, utrjeni točki Hitlerjeve linije v hribih na severni strani glavne ceste, ki vodi v Rim. Komunikacije iz glavnega stana pravi, da se oddelki pete in osme armade bore proti sovražniku kot enota pod poveljstvom generala Harolda A. Alexandera. Izgleda, da bo nemška sila kmalu zdrobljena.

London, 20. maja.—Čez 1500 ameriških bojnih letal in bombnikov je ponovno bombardiralo Berlin in Brunswick, železniški center, kjer so tudi letalske tovarne. V spopadih v zraku so

Kongresnik Dies grozi s preiskavo

Napad na Hillmana v kongresu

Washington, D. C., 20. maja.—Kongresnik Martin Dies, demokrat iz Texasa in načelnik odseka, ki preiskuje neameriške aktivnosti, je naznanil, da se bo vrnil v kongres in osebno vodil preiskavo proti odboru za politično akcijo Kongresa industrijskih organizacij. Načelnik tega odbora je Sidney Hillman, predsednik unije Amalgamated Clothing Workers. Dies je nedavno naznanil, da ne bo kandidiral za kongresnika. Za umik iz političnega življenja se je odločil na nasvet svojega zdravnika. Dies je bil operiran na grlu in zdravnik mu je svetoval dolg počitek.

Delovanje Hillmanovega odbora je izzvalo ostro debato v kongresu. Dies je v svojem poročilu kongresu dejal, da je ta odbor pod dominacijo komunistov. Dva kongresnika, člana Diesovega odseka, sta bila poražena pri volitvah. V kongresu so bile izrečene obdolžitve, da je Hillmanov odbor potrošil veliko vsoto denarja v kampanji za poraz kongresnikov. To sta Starnes, demokrat iz Alabame, in Costello, demokrat iz Californije.

Kongresnika Hoffman, republikanec iz Michigana, in Rankin, demokrat iz Missisipija, sta napadala Hillmana. Oba sta znana kot sovražnika delavskih unij in Rooseveltove administracije. Rankin je dejal, "da v tujni rojeni Hillman kot načelnik odbora za politično akcijo vodi kampanjo, katere cilj je dominacija kongresa."

Rankinu je odgovoril McCormack, vodja demokratske večine v nižji zbornici. "Upam, da ne bom nikdar več slišal napada na človeka, ki ni bil rojen v Ameriki, v tej zbornici," je dejal. "Le dve generaciji sta vmes, da nisem bil tudi jaz rojen v tujini. Mislim, da zaradi tega nisem manj patriotičen državljan kot katerikoli drug član kongresa."

Hillman je dobil poziv, naj nastopi pred Diesovim odsekom 23. maja. Njegov nastop je bil odložen, dokler Dies ne okreva, ker hoče biti osebno navzoč, ko bo Hillman zaslišan. Pričakuje se, da se bo zaslišanje vršilo prihodnji mesec.

Nacht za pomoč veteranom sprejet

Washington, D. C., 20. maja.—Nižja kongresna zbornica je sprejela načrt za pomoč vojnim veteranom v povojni dobi. Ta določa med drugim brezposelnostno podporo, posojila in oskrbo v bolnišnicah. Sodi se, da bo izvedba programa na podlagi sprejetega načrta stala več milijard dolarjev.

ADF ali oni Kongresa industrijskih organizacij

Zaradi spora je prizadetih 11,500 delavcev, uposlenih v tovarnah Chrysler Motor Corp. Ti poživajo že od zadnjega torka. V konflikt je posegel federalni vojni delavski odbor in odredil zaslišanje.

Detroit je še vedno središče stavk, čeprav je unija delovodij Foremen's Association of America pod pritiskom vojni-nega delavskega odbora preklinala stavko, ki je trajala 20 dni. Več tisoč delavcev je prizadetih zaradi stavk.

DEKLARACIJA REPREZENTANTOV VELIKE BRITANJE

Ustanovitev svetovne organizacije predlagana

ZLOM NEMCIJE IN JAPONSKE

London, 20. maja.—Konferenca premijerjev dominionov britskega imperija, ki je trajala dva tedna, je bila zaključena z objavo deklaracije o zagotovitvi, da bodo dežele imperija vztrajale v vojni do popolnega zloma Nemčije in Japonske. Deklaracija izraža tudi željo po ustanovitvi mednarodne organizacije, ki naj bi vzdrževala in ščitila mir po vsem svetu po zaključitvi sedanje vojne.

Deklaracijo so podpisali predsedniki vlad Kanade, Avstralije, Nove Zelandije in Južnoafriške unije. O svetovni organizaciji za vzdrževanje miru pravi deklaracija:

"Mi smo za ustanovitev svetovne organizacije za vzdrževanje in zaščito miru. Ta naj bi razpolagala tudi s sredstvi za preprečitev agresije v bodočnosti."

Predsedniki vlad britskih dominionov imajo ideje, kakšen ustroj naj bi imela svetovna organizacija, niso pa ji začetali oblike. O tej naj bi bila razprava na konferenci reprezentantov Združenih narodov, ki so zavezani v vojni proti osi.

Deklaracija poveljuje svetovskemu Rusiji, Ameriki, Kitajski in druge države, ki se z Veliko Britanijo vred bore proti sovražniku, in dostavlja:

"Pozdravljamo borbeni duh naših tovarišev v vseh deželah. Ki so še v pesteh sovražnika. Mi se ne bomo umaknili iz konflikta, dokler ne bodo vse osvobodjene. Nihče, ki koraka z nami, ne bo zapušen."

Prihodnja konferenca reprezentantov dominionov britskega imperija se bo vršila v Avstraliji ali v Novi Zelandiji.

Lord Selborn, minister za ekonomsko vojno, je dejal, da bo šla vsa britska bojna mornarica v akcijo proti Japoncem na Pacifiku, ko bo vojna v Evropi zaključena s porazom nazijske Nemčije.

Nemška sila na Danskem ojačena

Bojazen pred zavezniškim sunkom

London, 20. maja.—Poročila iz Stockholma, Švedska, pravijo, da nemško poveljstvo jači vojaške posadke na Danskem in Norveškem, da se zavaruje proti možnemu zavezniškemu sunku s strani Islandije. Radio Berlin poroča, da so nemška izvidniška letala opazila zbiranje zavezniškega invazijskega brodograja pri Islandiji.

Nemške garnizije na Danskem so bile ojačane s prihodom 50,000 vojakov, one na Norveškem pa s prihodom 30,000 vojakov. Nepotrjena poročila iz Stockholma listu Daily Mail omenjajo gibanja enot decimirane nemške bojne mornarice med Severnim in Baltičkim morjem in v vodah med Švedsko in Dansko.

Nazijske vojaške avtoritete bodo razglasile obsedno stanje v vseh okupiranih evropskih državah, ko se bo začela zavezniška invazija kontinenta, da preprečijo izbruh oborožene revolte v ozadju obrambnih črt.

Franz von Endener, bivši štabni častnik, ki je sedaj vojaški dopisnik lista Die Weltwoche, je posvaril nemško ljudstvo pred nevarnostjo zavezniške invazije.

Domače vesti

Obiski
Chicago.—Gl. urad SNPJ in uredništvo Prosvete je s svojo hčerko Elaine obiskala Tillie Joniec iz Clevelanda, O. Tillie je sestra Olge Martinjak, uslužbenke v uradu jednote.

Ubili v premogovniku

Conemaugh, Pa.—Louis Martin, član in dolgoletni zapisnikar društva 168 SNPJ, je bil 11. t. m. ubit v premogovniku. Utrgala se je plast kamenja nad njim in ga zasula. Star je bil 56 let in doma iz St. Ruperta na Dolenjskem, odkoder je prišel v Ameriko l. 1908. Zapušča ženo, tri sinove (dva v mornarici), eno hčer in dva brata, v starem kraju pa mater in eno sestro, če še živi.

Iz Clevelanda

Cleveland, O.—Po dolgi in mučni boleznii je umrl v bolnišnici v Warrensvillu Joseph Pegritz, star 62 let in doma iz Ljubljane, odkoder je prišel v Cleveland pred 40 leti. Zapušča ženo, enega sina, eno hčer in nekaj sorodnikov. — Pri delu v tovarni je umrl John Senjak, star 38 let. Zadel ga je kap. Zapušča ženo, enega brata in eno sestro. — Dalje je umrl Anton Krall, star 78 let in doma iz Marince vasi pri Krki. V Ameriki je bival 45 let. Zapušča dva sinova, tri hčere, pastorko, več vnukov in eno sestro, v starem kraju pa enega brata in eno sestro.

Konvencija krojaške unije zaključena

Hillman komentiral poraz članov Diesovega odseka

Chicago, 20. maja.—Konvencija unije Amalgamated Clothing Workers v hotelu Shermanu je bila večeraj zaključena. Sidney Hillman, predsednik unije in načelnik odbora za politično akcijo Kongresa industrijskih organizacij, je zabaval delegate pred zaključitvijo konvencije s svojimi komentarji razburjenja v kongresu, ki je nastalo, ker sta bila dva člana Diesovega odseka poražena pri primarnih volitvah.

"Izrečene so bile fantastične izjave, da je odbor za politično akcijo potrošil velike vsote denarja za poraz kongresnika Starnesa in Costello," je rekel Hillman. "Prvi je trdil, da je odbor metal stodolarske banke, drugi pa, da je potrošil \$60,000 v njegovem distriktu. Nekateri ljudje v kongresu zahtevajo ustanovitev novega odseka, ki naj bi vodil preiskavo proti nam. Popolnoma sem uverjen, da se gotovi gospodje ne bi obotavljali, če bi šlo samo za denar. Naš odbor ne skriva svojih aktivnosti. Federalnemu justičnemu departmantu smo dali vse zahtevane informacije. Zagotavljamo vsak odsek, ki ga imenuje kongres, da bomo sodelovali z njim preiskavi."

Na konvenciji so bile sprejete resolucije glede podpiranja Wagner-Murray-Dinglevega načrta za raztegnitev in izboljšanje socialne zaščite, kontrole cen in subvencij. Sprejeta je bila tudi resolucija o obsojdo-rasnih in verskih diskriminacij.

Žena predsednika Roosevelta je govorila na konvenciji. V svojem govoru je naglašala potrebo mednarodnega sporazuma in izboljšanja ekonomskega položaja ljudstev.

Konvencija se je izrekla za zvišanje plače Hillmanu od \$12,500 na \$15,000 na leto, Jacobu S. Potofskyju, tajniku-blagajniku, pa od \$7500 na \$10,500. Oba uradnika sta bila nominirana brez opozicije za ponovno izvolitev pri splošnem glasovanju.

Kompanija zavrnila zahteve unije

Pogajanja glede sklenitve nove pogodbe

Chicago, 20. maja.—Reprezentantje Montgomery Ward & Co. so zavrnili štirinajst izmed sedemdesetih pogojev in zahtev krajevne unije United Retail, Wholesale & Department Store Employees, včlanjene v Kongresu industrijskih organizacij, ko so se pričela pogajanja glede sklenitve nove pogodbe.

Uradniki unije so izjavili, da se pogoji, katere je kompanija zavrnila, nanašajo na unijsko delavnico, arbitražo sporov, starostne pravice in odbijanje članarine za unijo po kompaniji. Zahteve glede zvišanja plače za pet centov na uro, minimalne plače 50 centov na uro, plačanih letnih počitnic in delovnih ur so predmet diskuzij.

Leonard Levy, podpredsednik mednarodne unije, je načelnik pogajalnega odbora unije, John A. Barr pa delegacije kompanije. Bojazen je, da se bodo pogajanja izjalovila.

Odbor potrdil rudarsko pogodbo

Plača "od vrat do vrat" sankcionirana

Washington, D. C., 20. maja.—Vojni delavski odbor je potrdil mezdno pogodbo med unijo United Mine Workers in operatorji s provizijo, ki določa plačo "od vrat do vrat." Pogodba krije okrog 70 odstotkov industrije mehkega premoga. Potrditev pogodbe je delna izravnavna ostre kontroverze med odborom in unijo, katere predsednik je John L. Lewis.

Deset članov odbora je glasovalo za potrditev pogodbe, dva pa proti. Slednja reprezentativna industrijske v odboru.

Bazična plača rudarjev na podlagi pogodbe je \$8.50 na dan. Ta krije tudi čas, ki ga rudarji izgube, ko gredo na delo v premogovnik in ko se vračajo z dela. Odlok je bil podan štirinajst mesecev potem, ko je Lewis zahteval zvišanje mezd za dva dolarja na dan. Ker so se operatorji uprli zahtevi, je bil spor predložen v rešitev voj-nemu delavskemu odboru.

Operatorji iz južnih držav še niso podpisali pogodbe z unijo. Edward R. Burke, besednik teh operatorjev, je dejal, da njegova grupa ne bo podpisala pogodbe in da bo tirala zadevo pred sodišča.

Avery vložil tožbo proti čikaškemu listu

Chicago, 20. maja.—Sewell L. Avery, načelnik odbora direktorjev Montgomery Ward & Co., je pri federalnem sodišču vložil tožbo proti Marshallu Fieldu, izdajatelju in uredniku lista Sun, za odškodnino v vsoti milijon dolarjev. Tožba je posledica objave serije člankov pod naslovom "Sewell Avery vs. The People." Članki se nanašajo na spor med kompanijo, unijo CIO in federalno vlado. Avery trdi, da vsebina člankov je zlobna, obrekovalna in neresnična.

Trinajst letalcev se ubilo v nesreči

Norfolk, Va., 20. maja.—Trinajst članov posadke vojaške letala se je ubilo, ko je letalo treščilo na tla in se razbilo. Nesreča se je pripetila v bližini Cherry Pointa, N. C.

JUGOSLOVANSKA UBEŽNA VLADA Odstavljena

Dr. Šubašič, podpornik maršala Tita, morda sestavi nov kabinet

JUGOSLOVANSKI SKLAD "ZAMRZNJEN"

London, 20. maja.—Jugoslovanski kralj Peter je odstavil dr. Božidarja Purića kot predsednika ubežne vlade in člane njegovega kabineta, med temi generala Mihajlovića, vojnega ministra, in povabil dr. Ivana Šubašiča, naj sestavi novo vlado.

(Časniška agencija Reuter poroča danes, da bo Peter sestavil odbor, ki bo reprezentiral tri glavne jugoslovanske grupe, namesto novega kabineta. Dr. Šubašič bo predstavljal Hrvate, general Dušan Simović, bivši premier, Srbe, dr. Izidor Cankar, bivši poslanik v Kanadi, pa Slovence.)

Šubašič, bivši hrvaški ban, je podpornik maršala Tita, poveljnika jugoslovanske osvobodilne armade, in vodja hrvaške kmečke stranke. On je nedavno došel v Anglijo iz Amerike na povabilo kralja Petra. Trdi se, da je prevzel nalogo sestave nove vlade pod pogojem, da se general Mihajlovič, poveljnik četnikov in sovražnik maršala Tita, odstrani kot vojni minister.

Šubašič se ni vmešaval v pre-pire med jugoslovanskimi voditelji, toda bil je prvi med onimi, ki so priznali važnost Titovega gibanja v Jugoslaviji. Poročilo, da mu je bila poverjena sestava nove vlade, je izzvalo presenečenje in pričakuje se, da se bo počelo, ko bodo imena novih ministrov objavljena.

Šubašič je bil ban Hrvaške pred izbruhom vojne. On je zapustil Jugoslavijo s člani vlade v aprilu l. 1941 in odpoval v Ameriko. V Anglijo je prišel iz Amerike ta mesec.

Doznava se, da je jugoslovanska ubežna vlada ostala skoro brez finančnih sredstev, ker je pet držav, ki drže sklad jugoslovanske državne banke v vsoti \$40,000,000, ustavilo izplačila na poziv maršala Tita. Te države so Amerika, Velika Britanija, Brazilija, Turčija in Švica.

Senator Wheeler pri Rooseveltu

Washington, D. C., 20. maja.—Senator Burton K. Wheeler, demokrat iz Montane in vodilni kritik zunanje politike Rooseveltove administracije, se je oglasil v Beli hiši in konferiral s predsednikom. To je bil prvi Wheelerjev obisk Bele hiše po šestih letih. Z Rooseveltom je govoril 45 minut. Senator ni hotel razkriti predmeta razgovora s predsednikom čenikarjem po obisku Bele hiše.

Bivši odvetnik aretiran zaradi izsiljevanja

Chicago, 20. maja.—Frank Posvic, agent državne davčne divizije in bivši odvetnik, je bil aretiran na obtožbo izsiljevanja. Julius Sherwin, pomočni državni pravdnik, je dejal, da je Posvic priznal, da je dobil od Sama Fina, lastnika mesnice, \$150 kot plačilo zaostalega kupčijskega davka. To je že drugi agent davčne divizije, ki je bil aretiran na obtožbo izsiljevanja. Prvi je bil Michael Fleishacker. Posvic je prišel na plačilno listo državne davčne divizije kmalu potem, ko je go-verner Green prevzel urad leta 1940.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNICE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., \$7.50 za celotno leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00. Subskripcije: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cena oglasov po dogovoru. Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2557-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Glasovi iz naselbin

S POTA

V Prosveti št. 94 z dne 12. maja sem omenil, da bom na kratko opisal postanek naših organizacij v tej deželi. V zadnjih dveh dopisih sem omenil nekatere prve urednike, ki so se udeleževali pri naših prvih slovenskih listih v Ameriki. Morda bom s tem nadaljeval enkrat pozneje, danes pa bom omenil nekatere prve organizacije in s tem v zvezi nekatere osebe.

Pričenem z letom 1890. Tistega leta je prišel prvi slovenski župnik za stalno v Joliet, namreč župnik Šuštaršič. Tedanji časi so bili dokaj slabi, drugačni kot danes, kajti od takrat je poteklo že 54 let, torej več kot pol stoletja. Ondotni odvodni kanal je razpiral dokaj smradu, na obeh straneh kanala pa so stale majhne hišice. Sedaj je tam vse drugačno. Kanal je moderno urejen za plovbo in smradu tudi ni več dosti, kajti odvodna kanalizacija v Chicago se je preuredila. Danes je jolietsko mesto mnogo čistejše in lepše.

Po prihodu župnika Šuštaršiča v Jolietu je tamkajšnja slovenska naselbina dobila značaj skupnosti in sličila je starokrajским navadam. Šuštaršič je bil dober mož, ne pa kakšen hujskač, kakršnih je dandanes mnogo med nami, ki nosijo duhovniška oblačila, v resnici pa vanja ne spadajo. Omenjeni župnik je mnogo potoval po naših naselbinah. Svoje doživljanje in potovanja je opisal v knjižici, ki ima pomen za vse naše naseljence.

Jolietški župnik je v tistih letih prišel do zaključka, da je našim naseljem potrebna organizacija, katera jim bi nudila pomoč v bolezni in nesreči, vdomam in sirotam pa po smrti družinskega očeta. Vrgel se je v akcijo, da se to uresniči. Svojo idejo je začel širiti ustmeno in pisмено in za to delo je pridobil tudi župnika Buha, ki je takrat z velikimi stroški izdal A. S. v Towerju, Minn., kakor sem omenil v zadnjih dveh dopisih. Na ta način se je ustanovila KSKJ, ki letos praznuje svojo 50-letnico. To je bila prva slovenska organizacija te vrste v Ameriki s krajevnimi društvi. Buh je o postanku te organizacije hranil marsikaj zanimivega. Nekaj tega materiala je ponatisnjenega v spominski knjigi te organizacije. Zbral sem nekaj zadevnih stvari skupaj in jih oddal, da bo zgodovina popolnejša.

Pozneje sem bil opozorjen, da dekan Šavs v o tem, pa sem odgovoril, da naj stvar opiše in dovolil sem, da tiste stvari, ki sem jih poslal, lahko porabi. Pa vidim, da je Šavs porabil zadevni material za svojega. Pod svojimi dopisi se je on navadno podpisoval, ampak bili so tudi dopisi, ki so jih pisale druge osebe. Naj bo kakor hoče, on je rogovil in štiri leta po ustanovitvi KSKJ je mnogo članov odpadel, naka se je pričela ustanavljati druga organizacija, namreč JSKJ, ki se je ustanovila l. 1898, o kateri bom pisal morda pozneje.

Dekana Šavs ne bom opisoval, četudi ga poznam še iz študentovske dobe v Towerju, ko se je štulil za nekakega voditelja med takratnimi dijaki, ki so prihajali v Tower k Buhu na počitnice. Le to naj omenim, da za Šavs ni častno, ker je pisal, da Buh v pravem pomenu ni bil pravi indijanski misijonar, kar pa ne spremeni dejstva. Opozoril sem ga, da je Buh zapustil več slik, pa mi je odgovoril, da pravkar končuje zgodovino, ampak da on tega ne more omeniti. Dobro vem, da je Buh hranil mnogo zgodovinskih stvari. Ko je Buh umrl, sem bil jaz daleč od Dulutha na potovanju. V tisti zgodovini omenja Šavs razne pravke in dostavlja, da monsignor Andošek počiva nekje v Californiji, četudi nam je vsem dobro znano, da počiva na pokopališču pri prvotni cerkvi v Eagle Harborju v Michiganu.

Kakor sem že omenil, letos praznuje svojo 50-letnico prva slovenska organizacija v tej deželi, namreč KSKJ. Ker je bilo v zbirki med Buhov zapuščino marsikaj zanimivega o tej organizaciji, se bi dali dobiti zgodovinski podatki iz takratne dobe. Ko se je vršila waukeganska konvencija omenjene organizacije, sem bil vržen jaz iz nje, še prej pa sem bil pozvan, naj pred zbornico preklečim nekaj česar nisem bil kriv. Takrat se je zelo repenčil Tone Grdina, takratni predsednik te organizacije. Molče sem vzel na znanje in poslal sem račun. Malo pred volitvijo novega odbora so poslali nekega uradnika z naročilom, da me poišče. Takrat sem bil baš v brivnici SND, naka sem se vrnil v dvorano. Tam je stal Grdina s svojo grupo v stranski sobi. Rekel sem, naj gredo v dvorano na zborovanje, ker so plačani od članov, da zborujejo na konvenciji, ne pa da delajo naklepe.

Da bodo čitatelji vedeli, kaj je bil vzrok Grdinovega delovanja proti meni, moram omeniti, da so me menda obdoli bogokletstva ali nekaj takega, v resnici pa je bila le osebna mržnja, zato so me hoteli očrniti. Naj bo kakor hoče, podrobnosti ne bom opisoval, omenim pa lahko to, da sem bil prej pri organizaciji nego on. Ko sem bil zopet nazaj sprejet, je pa Grdina zgubil stoček pri KSKJ. Zadevna razprava je jednotina zadeva, zato je ne bom opisoval. To omenjam predvsem zato, ker so me že mnogi vprašali, kaj in kako je s to stvarjo. Potem ni bil Grdina več izvoljen za predsednika, četudi si lasti neke zasluge. Njegova zasluga je tudi bila, da se je cerkev Sv. Vida v Clevelandu pred davnimi leti zabijala z žebli. Tudi to spada v zadevno zgodovino.

Pravijo, da je bila zadnja svetovna vojna gnezdo sedanji vojni, kar bo menda res. Ako bi po prvi svetovni vojni uredili mir na pravični podlagi, bi gotovo ne bilo pogojev za drugo svetovno vojno. Med prvo svetovno vojno so bili ameriški rojaki aktivni v prizadevanju, da dobijo naši ljudje onkraj morja svoje pravice, ampak teh pravice so bili oropani, Slovenija je bila razdeljena

na štiri dele. Glavni del se je pridružil novi Jugoslaviji, velik del je ukradla Italija, koroški Slovenci so bili prodani Avstriji, dočim je lepo število prekmurskih rojakov ostalo pod madžarsko nadvlado. Tako je naša majhna domovina ostala razkosana. Razume se, da je pri tem mešetarenju dobila Italija največ, in sicer vso našo lepo Primorsko z Goriško in Istro vred, poleg tega pa velik del naše Notranjske, vključivši Postojno in Idrijo.

Sedaj postoji trdno upanje, da bodo po tej vojni Slovenci prišli do svojih pravic in da bodo vsi sestavni deli Slovenije združeni v Združeni Sloveniji v okviru nove, demokratične in federalizirane Jugoslavije. Za ta cilj se borijo v starem kralju naši hrabri partizani v osvobodilni armadi, ki je prava ljudska armada, dočim se za isti cilj bori tukaj naš SANS.

Pravijo, da je pred več kot sto leti Napoleon molil svojo lastno molitev. Dejal je, naj ga Bog obvaruje "priateljev", kajti sovražnikov se bo sam obvaroval. Odršenik sveta je imel svojega lšarkarja, ki ga je izdal, tako ima menda tudi sleherni narod svoje izdajalce, ki so ga pripravljeno izdati. Nekaj takega se danes vrši marsikje v Evropi, kjer v raznih državah kvizlingi izdajajo svoje narode, pri tem pa ni izzveza niti naša mala Slovenija. Tudi ona ima svojega kvizlinga, ki mu pomagajo razni izdajalci, med katerimi so tudi gotovi katoliki in njihovi predstavniki.

Morda sem s tem zašel malo predaleč, ampak je času primereno, zato naj ostane zapisano v tem dopisu. Kadar mi bo čas dopuščal in če bom za to delo razpoložen, bom pa morda zopet kaj napisal iz naše zgodovine.

Matija Pogorelec

KAČE KLOPOTAČE ...

Monroe, Mich.—Ko sem pred leti potoval na tovornem vlak iz Douglasa v Arizoni v El Paso, Texas, sem med potjo izstopil, da si malo podprem rebra in v neki restavraciji sem se dobodra navečerjal. Med tem je "moj" tovorni vlak odpeljal naprej, drugi vlak pa je imel priti šele čez osem ur. Zmračilo se je in v hipu se je stemnilo. Ura je bila pozna, do prihodnjega vlaka pa še obilo časa, namreč do šestih zjutraj. Kaj naj storim?

Poiskal sem si primeren prostor blizu postajališča, da bi mirno zaspal na prostem, kakor baje še sedaj spi svoje dolgoletno spanje kral Matjaž med dvema gorama. Prižgem si cigareto in pušim kot turški vojak. Kmalu me je obvladal spalec in v par minutah sem že smrčal. Bilo je okrog treh polnoči, ko sem se zbudil, nato sem se obrnil na drugo stran in spet pričel vleči dreto. Še predno sem zaspal, sem se trdno odločil, da vlaka ne smem zamuditi. Tako sem spal in sanjal o tovornih vlakih, o trempih in hobotih.

Zgodilo pa se je, da me je baš ob petih zjutraj nekdo prebudil. Zdelo se mi je, kakor bi me kdo cikal. Ležal sem na hrbtu in gotovo sem v tej pozici izgledal, kakor bi vso noč zvezde štel. Polagoma odprem oči, a samo napol, medtem ko me nekaj tiplje po telesu zdaj tukaj, zdaj tam. Kdo bi to bil? Gotovo

se mi je ponoči pridružil kakšen sopotniški tremp, ki se v spanju oteplje prividov, sem si mislil. Polagoma dvignem glavo—in na mojem telesu sem videl dolgo klopotačo, drugo pa na nogah. Kako sem se zgrozil, kadar ni deževalo ali snežilo, si pač lahko mislite. Na moji desni strani pa je bila v klopčic zvitja tretja kača! Le kako se bi znebil teh groznih vsiljivcev?! Vlak ima vsak čas priti, jaz pa tu ležim v kleščah klopotač!

V tistem momentu se je iz daljave zaslišal glas prihajajočega vlaka, piščalka ali sirena vlaka se je tudi slišala. Klopotača, ki je bila zvitja v klopčic, se je zganila in pričela klopotati, kakor bi lesnike po dilji stresal. V jeziku je sikala in gledala svoj tovarišici. Kakor na povele sta se mirno splazili z mene. V tistem momentu sem naglo vstal, klopotače pa so klopotalo, ko sem jadnih nog zletel proti postaji. Medtem je vlak že prispel na postajo in čez dobrih petnajst minut sem se že na njem peljal naprej v El Paso.

Naslednji dan sem v lokalnem listu v El Pasu čital, da je vlak, ki je prihajal za "mojim" tovorniškim skočil iz tira in osem tovornih vagonov se je skotalilo po nasipu. Pri tej nezgodi so bili ubiti vsi tisti trempi, ki so se na njem vozili. Po vsem tem kar se je pripetilo, sem sklenil, da so me v resnici tiste tri klopotače rešile smrti, četudi se one prav gotovo niso zavedale. Kajti če bi bil zamudil prvi vlak, bi se tudi jaz vozil na drugem in bilo bi po meni. Če kdo dvomi v to storijo in misli, da ni resnična, svobodno mu.

In če vam gornja storija ni všeč, vas popeljem v stari kraj za spremembo. V naši vasi Plemberg je živel kmetič, ki je obdeloval svojih par oralov zemlje. Na to bomo domačijo se je priženil, v svoji mladosti pa je prepotoval domala vse evropsko celino in si služil kruh v tovarnah in drugače. Ko se je navešil tujine, se je vrnil v svojo rojstno vas, oddaljeno od naše kakih dvajset minut, in kmalu potem se je oženil. Često je nam bosopetecem pripovedoval o svojem vandrangu. Ko se je on oženil, sem jaz baš začel v šolo hoditi. Njegova pripovedovanja so me že takrat, uverila, da po svetu vandrati niso nobene mačje solze. Vse je stlačil v eno vrečo in rekel, da ni nikjer dosti prida. Čim več zaslužiš, tem več zapraviš, je dejal.

Omenjeni kmetič je vandrati celih šest let in končno je prišel do zaključka, da denar ima zelo kratek rep. Zato je sklenil, da se vrne domov in se oženi ter uredi skromno domačijo, le da bo pridiral dovolj za življenje. Zazlel si je mirnega življenja v domačem kraju, kjer bo dovolj dela, četudi ne bo najboljšega jela.

Ta kmetič je med svojim vandranjem izgubil vso vero in že danes se spominjam, kako so vsake ženice obračale oči proti nebu, ko so slišale njegove besede, s katerimi je bil prodajalec verske robe. Trdil je, da govori resnico, kar je bilo res. Poleg tega je bil tisti kmetič strasten lovec in večkrat sem šel z njim na lov na zajce. "Ves svet je lopovski," mi je večkrat

rekel. "Če boš kdaj vandrati, pazi se lopovov in volkov v človeški koži. Videl boš, kako se ti znajo hinavsko-dobrikati samo zato, da bodo iz tebe izlekli tvoj težko prislužen denar. Na vse načine te bodo skušali oamiti, da dobe tvoje novce."

Priznam, da takrat nisem razumel njegovih besed, pozneje pa sem se sam prepričal, da je kmetič govoril resnico. Ob nedeljah je šel k maši, ampak ne v cerkev, temveč je sedel na korenini debele lipe, čim pa se je bližal konec opravila, jo je hitro ubral domov. To je bilo v Stopičah. Nato sva šla na gmajno na lov nad kunce. To se je ponavljalo skoro vsako nedeljo, jeseni in pozimi, sreča pa je imela obilo, zato smo se večkrat mastili z zajčjim mesom.

Ob neki taki priliki, ko sva se vračala z naše lovske ture, mi je pravil, kako je nekoč šel nad zvitorepko, ki je ni mogel zlahka izslediti, zraven tega pa ni imel na razpolago potrebne streliva. Kaj naj stori? V puškino cev je nabasal smodnika, vmes pa je djal dolg kavelj ter tako vse skupaj dobro zadel. Tako pripravljen se je podal na lov, da ubije lisico. Kmalu ji je po snegu prišel na sled, se postavil in počiljal ter sprožil. Puf! je zadonelo iz puškine cevi. Lisico je dobro zadel, kakor mi je pravil, kajti hkrati jo je s tistim kavljem tudi na drevo skozi ušesa pribil.

Take in slične storije mi je pripovedoval in meni so se dopadle, ker so bile nedolžne šale.

Frank Kroll

ZA SLOVANSKO DRŽAVO

Pueblo, Colo.—Ko sem bil še v starem kraju, sem čital nekoliko zgodovine o slovenskem narodu, kako je bil preganjan največ od Nemcev in drugih nasilnikov. Takrat sem tudi slišal več govornikov, ki so v svojih govorih imenovali naše brate Srbe in naše bližnje sosede Hrvate.

Vsled tega mislim, ker so Srbi naši bratje, kakor so naši bratje Hrvati, da so naši bratje tudi Bolgari, Čehoslovanci, Poljaki, sploh vsi, ki v centralni in južni Evropi govorijo slovanski jezik. In ker je temu tako, čemu se sedaj ti slovanski narodi ne združijo pod eno zastavo in si napravijo eno državo, ki bi štela okrog sto milijonov prebivalcev. Če to storijo, se jim ne bo treba bati, da bodo premagani od kakakega Hitlerja ali Mussola. Sedaj imajo slovanski narodi priložnost, kakršne še niso nikoli imeli; ako to priložnost zamudijo, je nikdar več ne bodo imeli.

Rusija in Amerika bosta stali za njimi—in to je vse, kar potrebujemo, da si ustvarijo močno slovansko državo, ki bi segala od Črnega morja tja gori do Baltika, od Jadranskega morja do Karpatov, ne da bi vključevala rumunsko, madžarsko ali avstrijsko ozemlje, temveč le to, kar je slovanskega. Zato bi bilo dobro, ako se bi vsi odborniki slovanskih organizacij potrudili in pričeli delovati za uresničenje tega cilja.

Martin Kočevar, 21.

Carter socialnih pravic

Zadnje zborovanje Mednarodnega delavskega urada, ki se je vršilo v Philadelphiji dva tedna, je bilo zaključeno s sprejetjem "svetovnega čarterja socialnih pravic." Carter ali program ima deset točk za promoviranje blagostanja "navadnega človeka"—delavskih mas po vsem svetu. Vsebuje sledeče točke:

- 1) Polna uposlenost in zvišanje življenjskega standarda.
- 2) Prilika za vse delavce, da so upošleni pri takem delu, za katerega so najbolj kvalificirani po nagnjenju in izurjenosti, da bodo lahko doprinesli čim več k splošnemu blagostanju.
- 3) Za realiziranje tega cilja je potrebno, da vsaka država preiskrbi sredstva za treniranje delavcev in tudi omogoča njih preselejevanje in naseljevanje v kraje, kjer si lahko napravijo svojo ekzistenco.
- 4) Zasedovanje smernic v zvezi z zaslužkom in delovnimi pogoji, po katerih bi delovno ljudstvo bilo deležno pravičnega deleža od splošnega družabnega napredka, kakor tudi določitev minimalnih plač, kjer je to potrebno v svrhu protekiranja delavcev.
- 5) Efektivno priznanje pravice do kolektivnega pogajanja, sodelovanje uprave in delavcev pri izboljševanju in večanju produkcije ter pri sponsoriranju novih socialnih in gospodarskih ukrepov.
- 6) Razširjenje socialne zaščite, po kateri naj ima vsaka oseba garantirane bazične ali minimalne dohodke za življenje in medicinsko oskrbo.
- 7) Dobre varnostne in zdravstvene naprave pri delu v vseh poklikih.
- 8) Socialna skrb za otroke in matere.
- 9) Skrb za dobro hrano, dobra stanovanja in negovanje družabnih in kulturnih aktivnosti.
- 10) Zagotovitev enake prilike vsem do šolske in poklicne izobrazbe.

Vse gornje točke tega mednarodnega čarterja socialnih pravic so lepe, zdrave in dalekosežne. Izdelane so bile kot program socialnega stremeljenja za vse dežele. Za Združene države je ta program indorsiral predsednik Roosevelt in ga v pomenu sporedil z ameriško Izjavo neodvisnosti. Izrazil je tudi željo, da ga indorsirajo vse ostale dežele.

V tem programu v resnici ni nič novega. Po vseh deželah, kjer obstoji delavsko gibanje, se že dolga leta vrši boj za sleherni izmed navedenih točk. Ta boj za ta ali enak program se bo vršil tudi v bodoče v vseh deželah, kajti v njem so zapadene potrebe vsega delovnega ljudstva po vsem svetu. Vzemite vsako točko posebej, jo analizirajte in videli boste, da je tako vesoljna kot je potreba vsakdanjega kruha za slehernika. V vseh balkanskih državah prav tako kot v zapadni ali centralni Evropi, v Rusiji, Angliji ali Ameriki, v Afriki kot v latinski Ameriki, na Kitajskem, Japonskem, v Indiji in drugod.

Ta program je predvsem važen zato, ker ga je formulirala mednarodna konferenca, sestojeca iz zastopnikov 41 držav—po zastopnikih vlad, delodajalcev in delavcev. Njegova važnost ni na papirju, kajti tak program lahko sestavi vsakdo, ki količikaj pozna socialne probleme. Program bo važen le tedaj, če postane nekaj mednarodni svetilnik ali cilj notranje in tudi zunanje politike v sleherni deželi. Če ne pride do tega, bo program ostal le na papirju.

Tukaj pa je potrebno, da vsakdo, ki je iskren pristaš tega ali sličnega programa, postane—realist. Naj poudarimo: nikjer ni realizem bolj na mestu in bolj potreben kot prav tukaj. Vprašanje namreč je, koliko tega programa je mogoče realizirati v kapitalistični družbi, kjer profit igra glavno vlogo, kjer vse gospodarstvo in tudi državna politika, pa bila notranja ali zunanja, bazira na profitu.

Vzemite prvo točko, ki zahteva "polno uposlitev," to je priliko do dela slehernemu delazmožnemu človeku, ki je pripravljen delati. Ta zahteva pod kapitalizmom ne more biti nikdar in v nobeni deželi realizirana na stalni podlagi. Danes še veliko manj kot v preteklosti. V svojem sedanjem razvoju je kapitalizem zmožen dati priliko do dela slehernemu le v časih, kakršni so današnji: ko je ves svet uprežen v pokončevanju samega sebe in uničevanju vsega, kar je zgradil. Vse te aktivnosti, tako na polju produkcije kot na bojnih poljanah, financira država, ne pa "svobodni podjetniki." In država financira vse to na račun bodočnosti, na račun naše in bodočih generacij. Ampak tega bo enkrat konec in kaj potem?

Kar se tiče Amerike—in tudi precejšnjega dela ostalega sveta—vemo to, da bo še tudi po tej vojni ostala kapitalistična. In tej kapitalistični Ameriki se po vojni obeta še večja brezposelnost kot pa je bila v desetletju po borznem krahu za časa Hooverja. Zahteva za polno uposlenost bo torej zelo na mestu. Ampak kdor misli, da je kaj takega mogoče doseči v družbi, kjer je kapitalizem dominantni faktor in profit glavni smoter produkcije in distribucije, vara samega sebe in vara tudi druge.

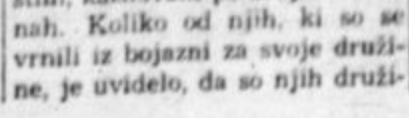
Torej prva točka tega mednarodnega socialnega čarterja, ki je obenem tudi najbolj važna, je le pobožna želja, katere pod kapitalizmom ni mogoče realizirati razen le začasno v dobah svetovnega pokolja in razdejevanja. Tudi več ostalih točk tega programa spada v to kategorijo. Kvečjemu jih je mogoče realizirati le do neke minimalne mere, in to le tam, kjer je delavstvo dovolj velik politični faktor in kolikor je to v interesu kapitalistične države same. Z drugo besedo: za realiziranje tega programa so potrebne fundamentalne spremembe v današnji družbi v smeri demokratičnega socializma.

Ameriški vojski v Angliji na manevrih.

(Nadaljevanje)

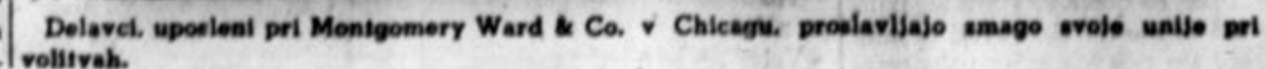
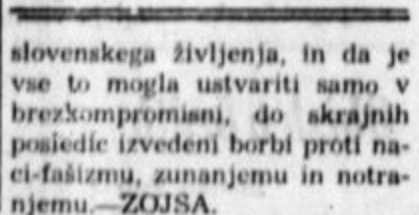
(Dalje prihodnjič.)

protifašistična bojevnica, pomož-

Ob priliki nedavnega obiska na Hrvatskem je major Randolph Churchill, sin angleškega ministrskega predsednika, prisostvoval velikonočni maši v katoliški cerkvi. Monsignor Rittig, bivši dekan cerkve sv. Marka v Zagrebu, ki je sedaj aktiven v narodnem osvobodilnem gibanju, je majorju Churchillu izrekel dobrodošlico.—ZOJSA.

Ob dragocenih izkustvih, ki si jih nabiram tu v angleškem okolju, se mi vedno znova vsiljuje primerjava z nekaterimi krogi doma, ki še danes ne razumejo, da predstavlja osvobodilna fronta sindozde vse naše 1400 letne zgodovine, da je ustvarila, po zaslugi svojih velikih voditeljev in resničnih sinov svojega haroda, novi stil slovenskega človeka in novi stil

(Dalje prihodnjič.)

MIHAIL ARCIBAŠEV

SANIN

Poslovenil Stane Krašovec

(Nadaljevanje)

Popravlil si je bluzo, prižgal s trepetajočimi ustnicami cigareto, srečno izžval na obraz brezskrben izraz in je odšel k gostom.

XVIII.

Od igralcev ni razen pijanega Malinovskega igra nikogar več zanimala.

Vsi so bili silno radovedni, katera ženska je prišla k Zarudinu in čemu. Tisti, ki so sumili, da je to Lida Sanina, so bili nevoščljivi in domišljivi, ki jim je slikala nagoto, kakršne še niso videli, in njeno zblizanje z Zarudinom, jih je motila pri igri.

Sanin je še malo sedel pri kartah, nakar je vstal in rekel:

"Ne maram več. Na svidenje!"

"Čakaj, prijatelj, kam pa greš?" je vprašal Ivanov.

"Gledat grem, kaj se tam dela," je rekel Sanin in se s prstom dotaknil zaklenjenih vrat.

Vsi so se zasmeli njegovim besedam, kot da bi bila šala.

"Kaj boš norce bril! Sedi, pa bomo pili!" je rekel Ivanov.

"Sam si norec!" ga je hladnokrvno zavrnil Sanin in odšel.

Sanin je prišel na ozko stransko ulico, kjer je rastle sočna trava in goste koprive, ter mislil, kam gledajo okna Zarudinovega stanovanja.

Nato se je previdno prikradel, teptaje koprive z nogami, do ograje in se nalahko dvignil nanjo. Zgoraj bi bil kmalu pozabil, čemu je prišel sem, tako prijetno je bilo z visoke ograje gledati na zeleno travo, gosti vrt in čuti z vsemi mišicami, napetimi od napora, sveži in mehki vetrič, ki je lajšal vročino in neovirano pihal skozi njegovo tanko srajco.

Nato je skočil, padel v koprive, žalosten popraskal pekoče mesto in odšel po vrtu. K oknu je prišel takrat, ko je rekla Lida:

"Vi pa ne veste?"

Takoj je po njenem nenavadnem glasu uvidel, za kaj gre. Naslonil se je z ramo na zid, gledal na vrt in z zanimanjem poslušal spremenjene, zmedene, razburjene glasove. Smilila se mu je lepa, ponižana Lida, ki se ni surova, živalaka in težka beseda "noseča" prav nič strinjala z njeno prekrasno podobo. Toda bolj kot pogovor ga je zanimal nenavaden in neokusni kontrast med divjimi in zlobnimi glasovi ljudi v sobi in med svetlo tišino na zelenem vrtu, ki jo je priroda dala istim ljudem.

Bel metulj je padal in dvigal se lahko frfoval nad travo in se kopal v solčnem zraku; Sanin je prav tako pazljivo zrl za njim, kot je poslušal pogovor.

Ko je Lida kriknila: "Živina!" se je Sanin veselo zasmel in ves odstopil od zidu, ne da bi več mislil na to, da ga lahko zagledajo, in je odšel počasi po vrtu.

Kobilica, ki mu je naglo stekla čez pot, ga je zvalila in Sanin je dolgo časa sledil njenemu gibčnemu, kot trava zelenemu telescu, ki je spretno skakalo skozi zeleno travo.

XIX.

Lida ni šla domov, ampak na nasprotno stran. Ulice so bile prazne, zrak je bil vroč in se je bliščal. Kratke sence so ležale tik pod ograjami in stenami; zmagovita vročina jih je uničila.

Lida je samo iz navade odprla sončnik, ne da bi čutila, ali je vroče ali mrzlo, svetlo ali temno; hitro je šla s povešano glavo ob ograjah, obrastih s prašno travo, in gledala s suhimi, svetlimi očmi pred noge. Redko je srečala kakšnega človeka in še tisti se je od vročine pomikal leno in nevede kam; edina poletna popoldanska tišina je vladala nad mestom.

Bel psiček je naglo in previdno povohal njeno krilo in se spravljal za Lido; skrbno je stekel naprej, se ozrl in pomahal z repkom, hoteč potrditi, da gresta skupaj. Na ovinku je stal majhen, nazarensko debel deček in prodajal platno; napejal je z bezgovimi jagodami zamazana lica in obupno piskal na strok.

Lida je pomahala psičku z roko in se nasmehnila dečku, toda vse to je bilo samo povrhu; njena duša je bila zrpeta. Temna sila, ki jo je odrezala od vsega sveta, jo je hitro nesla osamelu in mrtvo mimo zelenja, solnca in veselja nad življenjem vedno dalje in dalje proti črniemu prepadu, ki je že slutila njegovo bližino z mrzlo in sanjavo otožnost v srcu.

Mimo je prijezdil mlad, znan častnik. Ko je zagledal Lido, je primoral svojega konja poskakovati in prestopati; konj je bil neznan poten in gladka dlaka se mu je kakor zlato lesketala v solncu.

"Lidija Petrovna," je zaklical z veseljem, zvonkim glasom: "kam pa greste v taki vročini?"

Lida je nehote mimogrede pogledala njegovo majhno čepico, krepko poveznjeno nad polnim, napol rdečim, napol belim čelom in molčala; samo iz navade se je koketno nasmehnila.

V tistem hipu se je vprašala v dvomih: "Kam pa zdaj?"

V njej ni bilo niti jeze in tudi ne misli na Zarudina. Ko je šla sama, nevede zakaj k nje, se ji je zdelo, da ni mogoče živeti in da se ne da končati njeno gorje brez njega, sedaj je pa on enostavno izginil iz njenega življenja. Vse to je bilo in je umrlo; kar je pa ostalo, se je tikalo samo njen edine in je to imela samo ona končati.

Njene misli so začele hitro in mrzlično razločno delovati. Najgroznejše je bilo to, da iz gine ponosna in krasna Lida, namesto nje pa ostane majhna, naščuvana, umazana žival, ki se bodo iz nje vsi norčevali in ki bo čisto brez moči pred spletkami in zasramovanjem. Ohraniti mora svoj ponos in lepoto in oditi iz blata tja, kamor bi več ne mogel udariti njegov lepilni val.

Kakor hitro si je Lida pojasnila to, je takoj začutila, da je krog nje vse prazno, da niso solnce, življenjski ljudje več za njo, ampak da je ona osamela med njimi, da ne more iti nikamor in da mora umreti, utopiti se.

To se ji je naslikalo tako dovršeno jasno, kakor da bi se sklenil med njo in med vsem, kar je bilo in kar je še utegnilo priti, kamenit obroč. Za trenutek ji je izginil celo tisti zopni občutek nečesa v notranjosti, ki je bil grozen zaradi svoje nepotrebnosti in neizogibnosti, občutek nečesa še neumljivega, kar je pa že pogubilo njeno življenje, občutek, ki ga je imela neprestano od tistega trenutka, ko je zaslutila, da je noseča.

Okrog nje se je oblikovala lahka, brezbarvna praznina, ki je v njej zavladala smrt s svojo enakostjo.

"Kako je to prav za prav enostavno! ... In nič drugega ni več treba!" je mislila Lida in gledala naokrog, ne da bi kaj videla.

Lida je pospeševala korake, a vedno se ji je zdelo, da gre nestrpno počasi, čeprav že ni več šla, ampak je skoro tekla ter se zadevala z nogami ob svoje široko, moderno krilo.

"Ta hiša, pa še tam ena hiša z zelenimi polkni, potem pa še stavbišče ..."

Reke, mosta in tega, kar se je imelo tam zgoditi, si Lida ni predstavljala. To je bila nekakšna oblačna, prazna lisa, ki se ima v njej vse končati.

(Se nadaljuje.)

Obisk v brdih

Stanko Vuk

Z mladim kmetom, ki me je vzel pri Ločniku na voz, sva se menila.

"Vino sem peljal v mesto, pa je skoro brez cene. Na semenj sem šel pogledat za par volov. Pilat, kako so dragi! Ustavim se na tri korake, pa so že pogonili vedeli za tako ceno, da sem kar pustil. Če bi vole peljal na prodaj in vino kupoval, bi bilo pa zopet vse drugo."

Šla sva vkreber ob vozu.

"Od začeta pa do konca bo vedno tako," je menil potro.

Desno od voza so legla Brda.

Zeleni holmi, pokriti z vinogradi kot z mahom, samotne kmetije, slok, topol, vasi, ki so ko Jeruzalem za jeslicami: stare, preperle, bojvniške.

Koj za otožno šumečo vrsto jagodi. Vipolška graščina z ogromno cipreso in v nižini, sredi megal in močil, romarska cerkev Matere božje Prevalske.

Tod so doma še stare legende, tod še molijo zlati sveti očenaš, kuhajo polento in se pripravljajo sveti Krvi.

... Sveta Mati božja se vzdigne inu gre dole na močvirje Prevalsko ...

To je lepa zgodba.

Korošec je hodil v Brda kupovat vino. Naložil je sode, počil z bičem in se vračal v noči z vozom proti ravnini. Pod večer pa so na Prevalu zavrele vode. Močila so kipela, voda se je dvigala, pokrila je ravnino. Korošec je bil zaradi kupčije malo napit in ni videl. Zavozil je v sredo močvirnice. Vrela so bruhala, voda je rasla, potopil bi se z vozom in sodi vred. Pa je zavpil: "Mati božja Prevalska, če se rešim, vse verige, s katerimi so sodi privežani na voz, Ti dam". In je bil rešen.

"Pohitiva," je dejal voznik in udaril staro, ogoljeno kobilo. "Če naju zaloti noč tu spodaj, nama bodo sledili vedno tu spodaj, nama bodo sledili vedmanci. Nekeč sem se vračal pod noč skozi Čemajno, pa sem se jih komaj rešil s tem, da sem se prijel za kobilji rep."

Legel sem na voz in gledal oblačke.

Vozili so se resno gori in doli po nebu.

Veter jih je pihal z mehom.

Potem so se ozlatili ko rob

razbeljenega železa v kovačnici.

Pri kmetu v Šmartnem, ki mi je sorodnik po materi, sem potrkal.

Po večerji s polento in šelinko smo sedli za ognjišče — ogenj je gorel prosto na kamniti ploči — podkladali čope in se menili. Zunaj je pričelo deževati. Prinesli so bučo vina in vino je ogrello pogovor.

Domači in sosedovi hlapeci so se pripravili.

"Kaj bi vi Kozanji", je dejal visok suh hlapec, kozav v obraz, z lasmi ko četine. "Ko pride človek k vam v goste, ne znate drugega kot: 'Boter' bi vam dali vina, pa nimamo vina. Boter, bi vam narezali gnjati, pa nimamo gnjati. Boter, bi vam sevrili svinjine, pa nimamo svinjine."

"Seve" se je dvignil oni iz Kozane, čokat in zajeten kot Sancho Panča, bolj podoben mešetarju kot pa hlapecu. "Tako nismo kot vi iz Višnjevika. Ko pride človek k vam, sede na mizo po kaj: 'Boter' boste pili, ne? Stopi Lojz, stopi doli v klet z loncem. — 'Iz kakšnega sode, oče?' — 'Iz sode numara štiri in dvajset', kričite. Če gre člo-

Zaveznikiški tanki in motorna vojaška vozila v nekem angleškem kraju.

vek doli v klet pa najde tri karete, ki niso večji od treh kozjih mehov".

Okoli ognja so se smejali. Suhi hlapec se je obrnil jezno proti nekemu, ki je imel blede, zlakvan obraz in vodene oči.

"Ti se pa res nimaš kaj smejati, ti kloker vipolčki, ti, ko še govna svojega nimate, da ga morate po cesti pobirati", je zavpil.

"No", je dejal ta, "revščina ni greh".

"Revščina ne", je dejal nekdo, "bahaštvo pa. Doli v Snežicah imajo shod petega avgusta, na Marijo Snežno. Takrat gredo nakupovat v Krmin in v Čedad. Z jerbasi. Če nakupljenih stvari ni za poln jerbas, doložio dvojce, troje debelih polen in vse pokrijejo s prtom, da se zdi navrhano."

Spet smo se smejali. Potem je pogovor nanesel na Dolenje, kjer imajo na vratih krme zapisano:

DANES SA SAUDE
IUTRI SA STON

Nato na Šmartno, kjer bero, kadar umrje kak svojak, hkratu pet maš pri petih oltarjih, na Kojko, kjer v marcu, ko je kašča že skoro čisto prazna, obesijo za podstrešno okno edine tri kite koruznih storžev, da se vidi shramba na pomlad polna, in še na legende in zopet na vasi in na vino in na zgodbe iz samotnih, zapuščenih grab, kjer niso več kristjani, "ker pravijo mizi miz, moki in suknji tabar."

Ko je prišel pogovor do tu, je bila buča prazna in lestenci že visoko v deževnem večeru. Pokrili so žerjavico s pepelom, se pokrižali in počasi odšli, hlapeci v hlev na stelo, domači na kambr, meni pa so odkazali v mezzatu slamnjačo, napolnjeno z mehkim koruznim lubjem.

V zimi so Brda tesnobra in vendar čudovita zemlja. V mrzlem, jasnem zraku se vidi z vrhov morje in zasneženi Kanin, Čedad in Kras.

Močvirnica v grapah potemni, robida je rdečkasta, mrko

poje veter v zaplatah gabrovih host.

Jagnedi so položili na črno prst praprage stikane iz zadnjih jesenskih orumenelih listov, vrbe so jih uvezle s prosojnim, tenkimi sencami šib in cela pokrajina je ko pozlačeno platno s črnimi risbami redkih, trdih borov.

Nad Krmnsko goro presunljivo kriči žerjav.

Vračal sem se zgodaj zjutraj. Petelini so peli samotno, jutro je vstajalo ostro in mrzlo iznad Trnovskega gozda.

Pot je bila lizasta, pa pisem hodil dolgo sam.

Stara, v obraz ko glina temna ženica je prišla po stranski poti. Pozdravila sva se.

V Gradnem je zazvonilo jutro.

Starka se je pokrižala, potegnila iz žepa zmečkan robec in iz roba rdečkast list robide. Sredi je imel belo liso v podobi kače.

"Božje znamenje", je dejala in list poljubila.

"To ni znamenje", sem menil. "Bolezen je."

"Kaj?" se je zdramila, "bolezen? Sama Mati božja iz Berama v Istri se je prikazala jagru, ki je zašel in mu povedala, da bo še veliko trpljenja zaradi vojne, kuge in lakote. Jager pa", je nadaljevala zgovorno, "jo je prosil, naj mu da znamenje, ki bo pričalo zanj, če bo pripovedoval in bi mu ne verjeli. Tisti hip se je Mati božja spremenila v kačo in izginila v grm robide. Ko je stopil jager do grma, je videl, da je na vsakem listu znamenje kače."

"To je bolezen", sem ponovil trmasto.

"Nevernik", me je obsodila ženica.

Ko sva prišla do krme na Krožadi, sem se domislil da bi jo vprašal, kam gre.

"Na staro Goro, po blagoslovljeno vodo za bolnika. Zarekli so ga, da trpi v križu".

Bil je njen mož.

Pod večer sem se v Čedadu nenadoma znašel, kako stoje na

Hudičevem mostu strmin v temno, črno vodo, ki teče ko zgoščena kri iz skritega, ranjenega srca.

Zdrnil sem se in stopil v mesto.

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. . . . Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne Cene zmerno, unijako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue . . . Chicago 23. Illinois
TEL. ROCKWELL 4004

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETA

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta za prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine ki eni naročnik. List Prosveta stane za vse enako, za člana ali nečlane \$6.00 na eno leto naročnino. Ker pa člani še plačajo pri assessmentu \$1.20 na tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni varoka, reči, da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro člani teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročnina.

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado	\$6.00	Za Chicago in okolice je	\$7.50
1 tednik in	4.80	1 tednik in	6.20
2 tednika in	3.60	2 tednika in	5.10
3 tednike in	2.40	3 tednike in	3.90
4 tednike in	1.20	4 tednike in	2.70
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	1.50
Za Evropo je	\$9.00		

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ.

2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$

1. Ime Čl. društva št.

Naslov

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledenč članov moje družine:

2. Čl. društva št.

3. Čl. društva št.

4. Čl. društva št.

5. Čl. društva št.

Mesto Država

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

'OUTSTANDING MOTHER' AND SON

THIS HAPPY REUNION has just taken place in New York City. Mrs. Emma Van Couter, mother of twelve children in the services, who was selected as the "outstanding mother of 1944," is reunited with her son, Paul, a Navy petty officer, whom she has not seen in four years. Paul, who has a wife and 23-months-old son in California, served in three Pacific engagements and on four cruises since enlisting in 1939.